

Nr 231.

Av herr **Almqvist**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fiskerätt m. m. i vissa kronan förbehållna, ovan odlingsgränsen belägna vattenområden i Västerbottens län.

Uti tvenne lika lydande motioner vid 1921 års riksdag, nr 40 i första kammaren och nr 134 i andra kammaren, hemställde motionärerna, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som kunde möjliggöra en snar avslutning å de återstående avvittningarna i Sorsele och Vilhelmina avvittningslag i Västerbottens län. Vid dessa motioner var såsom bilaga fogad en underdånig skrivelse av den 17 januari samma år av Konungens befallningshavande i länet, däri befallningshavanden fäste Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på en del avvittningen rörande förhållanden i syfte att påkalla anstalter från Kungl. Maj:ts sida för säkerställande inom en snar framtid av det slut på avvittningen i länet, som så länge och så allmänt eftersträvats.

Av den såsom bilaga A vid denna motion fogade avskriften av nyssberörda skrivelse liksom av bilaga B, som utgör ett utdrag av lantmäteristyrelsens i nu ifrågavarande ärende den 1 december 1925 avgivna utlåtande, upptagande uteslutna delar av detsamma, inhämtas, att avvittningen inneburit stora provningar och misräkningar för befolkningen uti ifrågavarande orter. Att så är förhållandet framstår såsom ännu tydligare, om man söker sätta sig in i befolkningens för övrigt berättigade åskådningssätt. Densamma anställer givetvis jämförelser mellan resultatet av avvittningen för den å ena sidan och å den andra för den befolkning, som bor söder, öster och norr om det senast avvitttrade området i Västerbottens län. Härvid framstå stora skillnader. Den omgivande befolkningen har med stöd av gällande författningar fått full hemmansrätt, d. v. s. rätt till såväl stränder som vatten och fiske. Härtill kommer en skogstilldelning, som medgiver tillgång även på avsaluskog. I motsats härtill har befolkningen uti ifrågavarande bygder berövats vatten- och fiskerätt samt rätt till uppgrundningar vid sina stränder, och den skogstilldelning, som skett, är i många fall otillräcklig för husbehovets tillfredsställande. Dessa skillnader framtråda desto bjärtare, då man tar i betraktande det hårda klimatet i bygden samt den ytterst ringa tillgången på arbetsförtjänster eller andra biförtjänster.

Vad angår de anmärkningar, som på sin tid framställdes mot avvittningen uti ifrågavarande bygder, torde man, utan att överskrida lämplig-

hetens gräns — sedan de mellanliggande åren möjliggöra ett lugnt och klart bedömande — numera kunna våga det påståendet, att desamma egentligen tillkommo för att möjliggöra ett bättre tillgodoseende av nomadlapparnas intressen och att de på det hela taget voro oberättigade. Redan 1916 och även tidigare hade lantmäteristyrelsen gjort denna mening starkt gällande, och länsstyrelsen synes sedermera hava anslutit sig till densamma såsom framgår av dess ovanberörda skrivelse den 17 januari 1921.

Vad angår rättmätigheten av undantagen av vattendrag och strömfall samt undantag av utmål för strömfall jämte dammplatser må hänvisas till regeringsrättens utslag den 26 oktober 1919, lantmäteristyrelsens utlåtande den 1 december 1925 samt vid detsamma fogat tjänstememorial den 24 november 1917 av kammarkollegii tredje arkivkontor. Sistnämnda handling närslutes här såsom bilaga C. Av dessa handlingar framgår med tydlighet, att undantag rätteligen kunnat göras endast beträffande större strömfall och utmål till sådana, dock med undantag av dylika inom eller invid mark, som hört till skattehemman. Alla undantag av mindre strömfall och utmål för sådana liksom ock för dammfästen hava alltså skett i strid mot eller i allt fall utan stöd av gällande bestämmelser, och detsamma gäller alla vattenområden utom sådana, som bilda större strömfall. Huruvida något undantag skett av strömfall vid skattehemmans strand saknas utredning om, men troligt torde vara, att ett eller annat exempel härpå skulle kunna uppvisas. I stor utsträckning hava skattehemman emellertid berövats strand- och vattenrätt och därmed rätt till uppgründningar.

Det beslut, som riksdagen fattade år 1916, bör alltså ej i någon mån få stå hindrande i vägen för ett efterskänkande nu helt av kronans rätt i förevarande avseenden.

Den andra anledningen till att departementschefen och Kungl. Maj:t icke följt lantmäteristyrelsens förslag och tagit steget fullt ut synes bero på värdet av inom vattendragen möjligen befintliga s. k. strömfall. Till en början torde i denna del böra framhållas, att uppgiften härutinnan är synnerligen osäker samt att det icke låter sig i någon mån förutses, inom vilken tid värdet kan nyttiggöras. Men även om man utgår ifrån att uppgiften om 200,000 à 300,000 kronor vore riktig och att det vore möjligt att göra detta värde fruktbarande inom överskådlig tid, torde samma värde ej böra anses vara så stort, att statsmakterna med hänsyn till detsamma böra vidhålla åtgärder, som visat sig vara rättsstridiga samt innebära kränkning av enskild rätt i stor omfattning.

Utredningen synes emellertid visa sannolikheten av att, med undantag för Gikaforsen, inom ifrågavarande orter något strömfall icke finnes, för vilket utmål ej undantagits. Veterligt är, att så är förhållandet inom ifrågavarande del av Dorotea socken samt att alla strömfall och för eventuella regleringar erforderliga dammfästen inom Stensele—Tärna avvitringslag undantagits för kronans räkning. Det bör uppmärksammas

att inom sistnämnda avvitringslag undantagits 15 utmål för strömfall och 17 utmål för dammfästen. De strömfall och dammfästen, varav behov ytterligare skulle tänkas uppstå, måste alltså vara belägna inom Sorsele och Vilhelmina socknar. Men vad dessa socknar angår har riksdagen redan genom sitt år 1921 fattade beslut — riksdagens skrivelse nr 199 — efterskänkt kronans rätt. Detta beslut omfattar även den i Vilhelmina socken belägna Gikaforsen. Denna fors kan i allt fall ej anses vara ett större strömfall. Något med detta jämförligt strömfall, som icke undantagits för kronans räkning, finnes emellertid med all säkerhet ej inom något av ifrågavarande avvitringslag.

Propositionen går ut på efterskänkande av fisket och upplåtelse av nyttjanderätt till uppgrundningar avgiftsfritt för jordbruksändamål med bibehållen rätt till ersättning för skada till följd av eventuell uppdämning i framtiden. Om man utgår från att några strömfall ej finnas eller i allt fall till följd av riksdagens beslut 1921 bortser ifrån dem, som möjligen kunna finnas, består skillnaden emellan Kungl. Maj:ts förslag och godtagande av lantmäteristyrelsens och länsstyrelsens ståndpunkt för kronans del på det hela taget endast i uppgrundningar, som icke äro användbara för jordbruksändamål. Värdet av dessa är givetvis ringa om ens något. Man bör nämligen uppmärksamma, att skada, som vid ett regleringsföretag sker ovanför de strandlinjer avvitringskartorna angiva, i allt fall skall ersättas.

Å andra sidan må framhållas, att Kungl. Maj:ts förslag för befolkningens del icke tillskapar den eftersträfvade likheten mellan klagandes och icke klagandes ställning, varjämte genom detsamma icke avgöres frågan, huruvida skeende uppgrundning skall anses gemensam för delägarna i en avvitringsenhet eller byalag eller vara den enskilde strandägarens tillhörighet. Genom antagande av Kungl. Maj:ts förslag vinnes alltså icke den reda och ordning, som är önskvärd och som man har rätt att fordra av en av staten ledd jorddelningsförrättning. Vidare torde böra uppmärksammas, att en uppgrundning, som från början ägnat sig för jordbruksändamål, framdeles kan bliva sådan, att den icke vidare lämnar någon avkastning. I sådant fall ligger det väl synnerligen nära till hands, att innehavaren på annat sätt disponerar området exempelvis till byggnadsplats. Härtill komme han givetvis att sakna laga rätt, men å andra sidan måste man medgiva, att det vore hårt, om han i en framtid nödgades flytta bort uppförd byggnad utan ersättning. Kungl. Maj:ts förslag innebär icke rätt att nyttja uppgrundningar, som icke äro användbara för jordbruksändamål. Gränsen mellan dylika och dem, som lämpa sig därtill, är emellertid ofta mycket flytande, och många fall kunna påvisas, där behovet för befolkningen kan vara lika stort att nyttja det ena som det andra slaget av uppgrundningar.

På grund av vad sålunda anförts synes tydligt, att någon rättvis och ändamålsenlig reglering av ifrågavarande förhållanden ej står att vinna

på annan väg än den, som lantmäteristyrelsen anvisat och länsstyrelsen anslutit sig till.

Lagens ikraftträdande torde lämpligen böra bestämmas till den 1 januari 1927. Före denna dag torde det icke möta hinder för Kungl. Maj:t att efter lagrådets hörande fatta ståndpunkt till förslaget.

Vi tillåta oss alltså hemställa,

att riksdagen ville för sin del antaga följande förslag till

L a g

om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

Härigenom förordnas som följer:

I| avseende å de områden av Västerbottens läns lappmark, beträffande vilka Konungens befallningshavande meddelat avvitringsutslag efter utgången av år 1915, skall, utan hinder av vad avvitringsutslagen och avvitringsakterna innehålla häremot stridande, till varje vid avvitringen särskilt utbrutet område, som ligger vid vatten, höra den del av vattenområdet jämte däri befintliga holmar, som är närmast det utbrutna områdets strand. Där vid avvitringen byalag, enstaka hemman eller nybygge uppdelats i två eller flera ägolorter, skall iakttagas, att byalaget, hemmanet eller nybygget tillkommande vattenområde skall anses såsom samfällighet för samtliga ägolorter.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1927.

Samma dag upphör att gälla det i avvitringsutslagen givna medgivandet, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvitringen vattendrag undantagits för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt, honom eljest tillkommit, skulle äga att utan avgift tills vidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvitringen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten.

Stockholm den 16 februari 1926.

N. J. F. Atmkvist.

Arskrift av arskrift.

Bilaga A.

Till Konungen.

Avvittringen av vissa delar av Västerbottens läns lappmark, i stort sett trakterna ovan odlingsgränsen i länet, har kommit att genomföras på ett betydligt senare stadium än annorstädes såväl inom detta län som inom riket i övrigt. Orsakerna härtill hava varit mångahanda och växlat tid efter annan.

Avvittringens början i dessa trakter blev sålunda uppskjuten under flera år i avvaktan på fastställande av den s. k. odlingsgränsen, vilken avsåg att till förebyggande av tvistigheter mellan lapparna och den bofasta befolkningen åstadkomma en begränsning av den fasta bosättningen ovan denna gräns. Odlingsgränsen, om vars provisoriska uppdragning på framställning av riksdagens beslut fattades av Kungl. Maj:t den 13 december 1867, blev sedermera fastställd genom nådigt beslut den 20 juni 1890 samt utstakad och rörlagd på grund av nådigt brev den 10 april 1891. Avvittringen ovan odlingsgränsen i länet igångsattes sedermera på grund av nådigt brev den 18 november 1892.

Till följd av en framställning från riksdagen i skrivelse den 1 juli 1901 samt en framställning senare i en skrivelse den 16 november samma år från kommittén för utredande av frågan om vidmakthållande av jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarna, den s. k. norrlandskommittén, blev det påbörjade avvittringsarbetet på grund av föreskrift i nådigt brev den 7 mars 1902 inskränkt, inom vissa trakter helt och hållet avbrutet i avvaktan på en revision av avvittringsförfattningarna. Denna revision var närmast påkallad av frågan om skogstilldelningen vid avvittringen och ledde till utfärdande av kungörelse dels den 20 april 1906 angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande avvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker och dels den 5 juni 1909, innefattande ytterligare föreskrifter angående avvittringen inom nämnda lappmarker. Den senare kungörelsen jämte en del andra samtidigt utfärdade författningar avsåg införande av nya föreskrifter angående avvittringen i vad denna rörde, förutom skogstilldelningen, även lappfrågan, reglerandet av de s. k. olaga bosättningarna ovan odlingsgränsen samt fråga om skifte i samband med avvittringen. Först efter utfärdandet av dessa nya författningar blev avvittringsarbetet uti ifrågavarande trakter återupptaget i full utsträckning.

Det återupptagna avvittringsarbetet fick emellertid ej ostört fortgå under så lång tid. Detta blev närmast beroende av det sätt, på vilket bestämmelserna om tillgodoseende av nomadlapparnas behov av renbete, renskiljningsplatser och flyttningsvägar tillämpades vid avvittringen. Framställda anmärkningar i detta hänseende utvidgades sedermera till andra spörsmål i samband med avvittringen, i främsta rummet skogsfrågan samt behandlingen av utängarna, de s. k. ströängarna. De framkomna anmärkningarna föranledde ett vidlyftigt gransknings- och utredningsarbete, därunder bland annat ifrågasattes ett fullständigt upprivande av det redan utförda avvittringsarbetet med åtföljande ny revision av författningarna och nya författningar. I syfte att avveckla den sålunda uppkomna synnerligen kritiska situationen beslöt, i anledning av nådig propo-

sition den 7 april 1916, detta års riksdag att på vissa villkor för sin del godtaga de uppgjorda avvittningsförslagen sådana de då förelågo. Bland villkoren ingick, att avvittningen i dessa trakter skulle omedelbart åtföljas av en s. k. tilläggsavvittring, varmed i stort sett avsågs ströängarnas indragning till kronan och ersättande genom av kronan bekostade uppodlingar invid gårdarna.

Det föreföll att finnas grundad anledning antaga, att efter statsmakternas beslut 1916 alla tänkbara nya hinder för avvittningens avslutande skulle vara undanröjda. Avvittningen har ock fullbordats och vunnit laga kraft beträffande Dorotea samt Stensele-Tärna avvittningslag. Så är däremot icke förhållandet i fråga om Sorsele och Vilhelmina avvittningslag. Det är här kronans vattenkraftsintresse, som kommit att störa den inverka på avvittningens avveckling och särskilt vad angår Vilhelmina avvittningslag, rent ut äventyra hela resultatet av det långvariga och kostsamma avvittningsarbetet.

Vad först angår *Sorsele* avvittningslag, meddelade länsstyrelsen här utslag den 30 december 1916. Över utslaget anfördes underdåniga besvär, vilka prövades av Kungl. Maj:t genom utslag dels den 15 juni 1917 och dels den 20 oktober 1919. Genom det förra utslaget fastställdes länsstyrelsens utslag utom vad angick gjorda förbehåll för kronan av vissa vattenområden med grund; och medgavs att utstakning av de avvitrade områdena finge företagas, såsom också ägt rum under sommaren 1917. Genom det senare utslaget prövade Kungl. Maj:t lagligt på det sätt bifalla vissa klagandes talan, att det i överklagade utslaget för Kungl. Maj:ts och kronans räkning gjorda förbehåll av inom avvittningslaget fallande del av Vindelns jämte Tjulåns och Juktans vattendrag med bivattendrag undanröjdes, så vitt därigenom skett inskränkning i den klagandena såsom ägare av eller åbor å hemman eller delar av hemman med strand vid samma vattendrag tillkommande rätt. Enär emellertid av handlingarna syntes framgå, att det av Kungl. Maj:t och kronan i målet gjorda yrkandet om förbehåll av vissa vattendrag föränlett, att vederbörlig prövning icke ägt rum, huruvida invid klagandenas stränder funnes större strömfall, som borde för kronans räkning undantagas, fann Kungl. Maj:t skäligt visa målet, så vitt rörde nämnda fråga, åter till Kungl. Maj:ts befallningshavande, som hade att detsamma härutinnan ånyo upptaga och därmed vidare lagligen förfara. Den 4 februari 1920 meddelade länsstyrelsen utslag i fråga om berörda vattenområden inom Sorsele socken, varefter besvär över utslaget anförts av advokatfiskalen i kammarkollegium, vilka besvär alltjämt äro på Kungl. Maj:ts prövning beroende.

De brukningsdelar inom avvittningslaget, beträffande vilka anförda besvär äro alltjämt på prövning beroende, omfatta visserligen endast ett begränsat antal. Dessa brukningsdelar äro emellertid spridda över väsentliga delar av avvittningslaget, varigenom en mängd fall försvaras, i andra fall helt omöjliggöres den redovisning av kartor till delägarna, som omförmäles i 29 § avvittningsstadgan och som i sin ordning är avgörande för den tid, då utstakningen av de avvitrade områdena vinner laga kraft. Avvecklingen av avvittningen i socknen blir på grund härav beroende av de oavgjorda besvären, och själva avslutningen av avvittningen blir uppskjuten till synnerligt förfång för ej mindre det allmänna, utan i all synnerhet de många enskilda, som beröras av saken.

Om frågan om kronans vattenrätt i det hela taget vållat avvittningen uti ifragavarande trakter avbräck, har detta ingenstädes tagit sig sådana former som beträffande *Vilhelmina* avvittningslag. Länsstyrelsens utslag för detta avvittningslag meddelades den 19 november 1917. Över utslaget anfördes på

olika grunder besvär av ett flertal enskilda sakägare, varefter advokatfiskalen hos kammarkollegium å kronans vägnar jämlikt särskilt nådigt bemyndigande först anförde reservationsbesvär men sedermera i underdänig skrivelse den 12 april 1919 hemställde att få återkalla besvären, under förklaring att han icke ansåge innehållet i berörda av enskilda anförda besvär föranleda därtill, att fullföljd av talan från Kungl. Maj:ts sida mot avvitringsutslaget borde äga run.

Detta ärende blev till en början genom nådig remiss den 30 december 1919 för utlåtande överlämnat till kammarkollegium. I underdänigt utlåtande den 17 februari 1920 hänvisade kammarkollegium först till Kungl. Maj:t i förenämnda den 20 oktober 1919 meddelade utslag i fråga om avvitrningen i övre delen av Sorsele socken, enligt vilket utslag kronan, som redan är nämnt, fränkandes rätten till vissa kronan förbehållna vattendrag. Till följd härav och på grund av innehållet i de besvär, som av de enskilda anförts över länsstyrelsens utslag beträffande avvitrningen i Vilhelmina avvitringslag, borde, enligt kollegii mening, kronan påkalla avvitringsutslagets undanröjande för vinnande av rättelse i samtliga de hänseenden, vari kronan blivit lidande. Kollegium asyftade härvid de anmärkningar mot avvitrningen, som första gången framlagts av advokatfiskalsämbetet i ett memorial den 31 december 1914. Kollegii utlåtande innebar, att avvitringsförrättningen i Vilhelmina avvitringslag borde göras till föremål för en fullständig omarbetning, en förrättning, som skulle tagit flera år i anspråk och åsamkat statsverket en ytterligare kostnad på flera hundra tusentals kronor samt ändå näppeligen försatt kronan i något bättre läge.

Med anledning av kammarkollegii berörda utlåtande inforrades och avgavos underdäniga utlåtanden av vattenfallsstyrelsen, lantmäteristyrelsen och länsstyrelsen. Med anledning av vattenfallsstyrelsens utlåtande uppdrog Kungl. Maj:t den 30 juni 1920 åt vattenfallsstyrelsen att verkställa undersökning om behövligheten för kronan ej mindre av ett i styrelsens utlåtande den 10 april 1920 omnämnt, i Ångermanälven mellan Gikasjön och Kultsjön beläget strömfall benämnt Gikaforsen, vilket icke blivit kronan förbehållet vid avvitrningen, än även av andra inom de genom berörda avvitringsutslag för kronan undantagna vattendrag förekommande strömfall, för vilka utmål icke blivit avvitringsförrättningen för kronans räkning avsatta.

Efter det den vattenfallsstyrelsen anbefallda undersökningen blivit under sommaren utförd, överlämnades utredningen med underdänig skrivelse den 20 oktober 1920 till Kungl. Maj:t. Vid föredragning av ärendet den 19 november 1920 utlät sig Kungl. Maj:t i huvudsak salunda: Kungl. Maj:t funne visserligen ej de av enskilda anförda besvären böra föranleda till besvär från Kungl. Maj:ts sida på grund av förut berörda felaktigheter, men med hänsyn till bestämmelsen i 7 § andra stycket av för ifrågavarande avvitrning gällande stadga den 30 maj 1873 (nr 26) om förbehall för kronan av större strömfall med utmål samt vattenfallsstyrelsens i dylikt avseende förebragta utredning, fann Kungl. Maj:t ej skäl bifalla advokatfiskalens framställning om bemyndigande att återkalla de av honom reservationsvis anförda besvären.

Med anledning härav har advokatfiskalen i en till länsstyrelsen översänd underdänig skrivelse den 17 december 1920 anført besvär över länsstyrelsens ifrågavarande utslag samt därvid yrkat, att målet måtte visas åter till länsstyrelsen för utläggande av ytterligare strömfallsutmål för kronans räkning i enlighet med av vattenfallsstyrelsen verkställd utredning. Ävensom, i den mån de i utslaget givna föreskrifterna om undantag för kronans räkning av

vissa vattendrag undanröjdes, för meddelande av förbehåll för kronans räkning av samtliga däri belägna strömfäll, för vilka avsättande av utmal redan skett eller yrkats.

Jämte underdånigt utlåtande denna dag har länsstyrelsen för prövning överlämnat samtliga rörande avvittningen i Vilhelmina avvittningslag anförda besvär. Av detta utlåtande och övriga handlingar i besvärsmålet torde framgå, att de av advokattfiskalen i kammarkollegium å kronans vägnar anförda besvären äro obefogade och därför böra lämnas utan avseende. Beträffande de av enskilda anförda besvären hemställer länsstyrelsen, att dessa ej måtte föranleda annan ändring i utslaget än den som påkallats av ett tillämpande på denna avvittning av de grundsatser på vattenrättens område, som gjorts gällande i Kungl. Maj:ts förberörda utslag den 20 oktober 1920 rörande avvittningen i Sorsele socken.

I syfte att få undanröjda de väsentligaste av de olägenheter, som ett av anförda besvär föranlett ytterligare uppskov med avvittningen måste medföra, hemställde länsstyrelsen den 10 april 1918 om nådigt bemyndigande att, utan hinder därav att avvittningen ej vunnit laga kraft, få föranstalta om utstakning av de inom Vilhelmina avvittningslag avvitrade områdena. Sedan sådant bemyndigande den 31 därpå följande maj lämnats, hava också utstakningsarbeten utförts under åren 1918 och 1919. I anseende till det under år 1920 framställda kravet på fullständig upprivning av hela avvittningen härstädes, ansågs nödvändigt att för samma år inställa den fortsatta utstakningen.

De av uppskovet med avvittningens slutliga fastställelse föranledda olägenheterna hava givetvis ökat för varje år. Här kan endast påpekas en ringa del av dessa olägenheter. Så länge avvittningen ej vunnit laga kraft, kan något tillträde av de nya lotterna ej äga rum, annat än i mån av särskilda överenskommelser, vilka enligt sakens natur äro svåra att få till stånd. Osäkerheten i fråga om besittningen av de olika inägorna har medfört, att dessa räkat mer och mer i vanhävd. Beträffande rätten att nyttja skogen till ved, byggnadsarbeten och dylikt, vilken rätt intill dess avvittningen vinner laga kraft är gemensam för de särskilda byalagen, har den praxis mer och mer utbildat sig, att vederbörande, för att bevара skogsbeståndet å områden, som äro honom tillämnade genom avvittningen, fyller sitt virkesbehov från områden, som tillagts andra enskilda eller kronan. Ju längre det dröjer med avvittningens fastställande, desto större blir faran att sistberörda missförhållanden skola erhålla den omfattningen, att statsmakterna måste bereda sig på att låta avvittningen åtföljas av särskilda åtgärder asyftande jämkningar i skogstilldelningen. Även i andra avseenden kommer ett fortsatt uppskov att äventyra resultatet av det långvariga avvittningsarbetet.

Länsstyrelsen har här lämnat en jämförelsevis kort skildring av den långa historien om avvittningen ovan odlingsgränsen i länet. Den torde ge åtminstone en antydning om de vedermödor under årtionden, som en del av länets befolkning fått vidkännas, innan den kunnat eller kan komma i åtnjutande av de förmåner med hänsyn till ordnade jordbesittningsförhållanden, vilka avvittningen avser att bereda. Av tidpunkten för och utgången av den blivande nådiga prövningen av de här ifrågakommande besvären kommer att bero, huruvida denna prövning skall bilda avslutningen på den bekymmersamma avvittningen, eller om denna till skada och förfång för såväl enskild rätt som allmänna intressen skall ytterligare förlängas.

Länsstyrelsen har ansett sig böra fästa Kungl. Maj:ts nådiga uppmärk-

samhet på här berörda förhållanden, för den händelse Kungl. Maj:t skulle finna angeläget vidtaga särskilda anstalter för säkerställande inom en snar framtid av det slut på avvitrningen i länet, som så länge och så allmänt eftersträvats. Landskontoret i Umeå den 17 januari 1921.

Underdånigst

AXEL SCHOTTE

Oskar Forssgren.

Bilaga B.

Utdrag.

Nr 2693.

Lantmäteristyrelsen angående väckt fråga om förändrad reglering av den jordbrukande befolkningens rätt till vatten och fiske i vissa större vattendrag inom de senast avvitrade delarna av Västerbottens län.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 4 nästlidne november har lantmäteristyrelsen anbefallts att avgiva underdånigt utlåtande i den väckta frågan om förändrad reglering av den jordbrukande befolkningens rätt till vatten och fiske i vissa större vattendrag inom de senast avvitrade delarna av Västerbottens län. För att tagas i övervägande vid avgivande av detta utlåtande har sedermera till styrelsen överlämnats en av länsstyrelsen i nämnda län den 31 oktober 1924 gjord underdånig framställning angående ovannämnda befolknings fiskerätt i samma vattendrag.

För egen del tillåter sig lantmäteristyrelsen i underdanighet anföra följande.

Sedan till följd av en riksdagens skrivelse i ämnet genom nådigt brev den 13 december 1867 förordnats, att en provisionell gräns av vederbörande befallningshavande skulle bestämmas emellan de delar av de båda nordligaste länens lappmarker, vilka vore tjänliga för odling, och de områden, där nybyggesanläggningar ej vidare borde tillåtas, intogs föreskrift om definitivt bestämmande av en sådan gräns uti § 1 i stadgan den 30 maj 1873 om avvitrning i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Denna gräns benämnes vanligen odlingsgränsen. Bestämmelsen om gränsen i fråga tolkades emellertid på olika sätt av länsstyrelserna i de båda länen. Länsstyrelsen i Norrbottens län ansåg — och detta med rätta —, att bestämmelsen icke utgjorde hinder för avvitrningens utsträckande till nybyggen ovan odlingsgränsen, som upplåtits före den 13 december 1867 och beträffande vilka fullgjorts odlings- och byggnadsskyldigheten, under det att länsstyrelsen i Västerbottens län hade en motsatt uppfattning. I överensstämmelse härmed inskränktes den första allmänna avvitrningen i Västerbottens läns lappmark på det hela taget till trakterna nedom ovannämnda gräns.

Redan härigenom kom befolkningen ovan odlingsgränsen i Västerbottens län i en sämre ställning än befolkningen inom övriga delar av lappmarken.

Sedan avvittningen nedom odlingsgränsen i Västerbottens län avslutats, vidtog emellertid länsstyrelsen åtgärder för avvittningens fortsättning ovan samma gräns, och föranledde detta initiativ utfärdandet av nådiga brevet den 18 november 1892, varigenom föreskrift meddelades angående avvittningens utförande vad anginge trakterna ovan odlingsgränsen i länet.

Arbetet började oförtövat, men detsamma har fördröjts genom ingripanden upprepade gånger av statsmakterna. Första uppskovet föranleddes av en riksdagsskrivelse samt en framställning från den s. k. Norrlandskommittén, och senare hava uppskov skett med anledning av uppkomna frågor om bättre tillgodoseende av nomadlapparnas intressen samt kronans vattenkraftsintressen. Länsstyrelsens i Västerbottens län underdåniga framställning den 17 januari 1921 är särskilt upplysande i ämnet. I denna framställning fäste länsstyrelsen Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på förhållandena, för den händelse Eders Kungl. Maj:t skulle finna angeläget vidtagna särskilda anstalter för säkerställande inom en snar framtid av det slut på avvittningen inom länet, som så länge och så allmänt eftersträvats. (Länsstyrelsens framställning finnes bilagd motionen II:134 1921.)

Norrlandskommitténs framställning föranledde 1909 års lagstiftning, som bland annat innehåller, att all skogsmark utöver den, vilken erfordrades för tillgodoseende av husbehovet, skulle avsättas till allmänning. För övriga delar av lappmarkerna har man städse ansett, att befolkningen ej kan reda sig utan stöd i ekonomiskt avseende av skog till avsalu och i överensstämmelse härmed hava genom avvittningen i dessa bygder avsevärda skogsområden upplåtits till de särskilda hemmanen. Befolkningen i nu ifrågasvarande bygder ovan odlingsgränsen i Västerbottens län däremot har icke någon avsaluskog, som den enskilde hemmansägaren kan själv råda över, och dess kontanta inkomst av allmänningsskogarna är helt obetydlig. I detta sammanhang torde även böra erinras därom, att avvittningens enheterna i flertalet fall äro att likställa med s. k. enstaka hemman och icke byar samt att detta förhållande, i all synnerhet som hälften av skogsanslaget avsatts till allmänning, fört med sig, att de områden, som tilldelats i samband med inägorna, i regel äro av ringa utsträckning. Särskilt gäller detta hemmanen inom björkskogsregionen, till följd därav att deras behov av gagnvirke mest tillgodoses genom s. k. samfällda husbehovsskogar nedom barrskogsgrens. Dessa hemmans tilldelade skogsområden i samband med inägorna innehålla av nyss angiven anledning endast omkring en fjärdedel av skogsanslaget. Nu berörda förhållanden har för befolkningens del medfört bekymmer även vad angår tillgången på bete. Avvittningen har å andra sidan medfört den fördelen att i samband därmed utan kostnad för befolkningen särskilda områden i såväl inägor som skogsmark utlagts åt de olika bruksningsdelarna inom byalagen, hemmanen eller nybyggena. Den sålunda verkställda delningen, som genomförts över allt med undantag av ett hemman i Sorsele socken, har genom lag den 18 juni 1925 (nr 222) i fråga om orubblighet likställts med laga skifte.

För befolkningens del måste nu rådande förhållanden vara synnerligen otillfredsställande. Uti avvittningsutlagen har bestämts, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvittningen vattendrag undantagits för kronans räkning, komme att mista den fiskerätt, honom eljest tillkommit, skulle äga att utan avgift tills vidare begagna sig av den fiskerätt i samma

vattendrag, vilken före avvitrtingen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten. Sistberörda förmån torde böra anses innebära rätt att var som helst inom avvitrtingslaget avgiftsfritt idka fiske i den utsträckning så kan ske utan förnärmande av normadlapparnas rätt. Emellertid har den rätt till fiske, som efter vad nyss sagts tills vidare upplåtits, blivit i större eller mindre utsträckning inskränkt genom den utgång, som på sätt ovan framgår, givits åt anförda besvär. Klart torde nämligen vara, att bifall till besvären endast för en ägolott inom en avvitrtingsenhet eller ett skifteslag vad fisket angår utesluter för rätt delägare i annat skifteslag att begagna fiske inom det första skifteslagets vatten. Fisket härinom torde nämligen principiellt böra anses samfällt för delägarna i de särskilda skifteslagen eller avvitrtingsenheterna. Likställda med skifteslag torde i fall, varom nu är fråga, även böra räknas samfällda husbehovsskogar.

Den största olägenheten för befolkningen torde enligt lantmäteristyrelsens mening vara, att densamma, till den del undantaget av vattendragen kvarstår, kan bli berövad rätten till uppgrundningar och att det till följd härav kan tänkas att densamma i en framtid även kan bli avstängd från vattendragen. Om man utgår ifrån oförändrade förhållanden, torde vattenområdena och alltså även blivande uppgrundningar vid stränderna intill allmänningskogar och samfällda husbehovsskogar tillhöra kronan för andelstal eller skattetal, som innehavas av delägare, mot vilka undantaget av vattendragen fortfarande står fast, men i övriga delar av delägare, som utverkat ändring i utslagen. Detsamma gäller även vattenområden och uppgrundningar vid stränderna av enskilda tilldelade områden i inägor och särskilda husbehovsskogar under förutsättning att dessa vattenområden och uppgrundningar skola anses tillhöra de skilda skifteslagen samfällt och ej de särskilda ägolotterna var och en intill dess strand. Utgår man däremot från att så är fallet, kvarstår kronan såsom ägare av vatten och uppgrundningar vid stränderna av de ägolotters inägor och särskilda husbehovsskogar, mot vilka undantagen av vattendragen fortfarande äro gällande.

Avvitrtingens ändamål har varit att skilja kronans och enskildas ägor från varandra och inom nu ifrågavarande orter desslikes att tillskapa den reda och trygghet i jordbesittningen, som vinnas genom laga skifte. På sätt ovan framgår, har i stället beträffande vatten- och fiskeförhållandena resultatet blivit en synnerlig oreda och för jordägarnas flertal beskärning av deras intressen på ett betänkligt sätt. Möjligheten att genom skiftesåtgärder åstadkomma någon väsentlig förbättring torde få anses utesluten.

Stockholm den 1 december 1925.

Underdånigst

G. GREFBERG.

JOH. HAMRIN.

Avskrifter.

Bil. C.

Avskrift.

Tjänstememorial angående underdånigt besvär af Johan Olofsson i Hällnäs m. fl. öfver Konungens befallningshafvandes i Västerbottens län utslag den 30 december 1916 i fråga om afvittring af viss del af Sorsele socken.

I anledning af erhållen remiss å de besvär, Johan Olofsson i Hällnäs och J. A. Johanson Becklund i Karlslund med flera hos Kungl. Maj:t i underdånighet anført öfver Konungens befallningshafvandes i Västerbottens län utslag den 30 december 1916 i fråga om afvittring af de delar af Sorsele socken, som förut icke varit föremål för sådan förrättning, får tredje arkivkontoret beträffande besvärerna, såvidt de innefatta talan dels af samtliga klagandena därom, att genom öfverklagade utslaget vissa vattendrag i sin helhet förbehållits kronan, dels ock af Johanson Becklund därom, att genom samma utslag rätt till fiske i sagda vattendrag icke för all framtid tillerkänts vederbörande hemmansägare och åbor, vördsamt anföra följande.

De klagandena tillhöriga hemman inom ifrågavarande afvittringslag och de därinom belägna nybyggen, som af dem innehafvas, ingå i följande jordeböksenheter, nämligen: $\frac{1}{8}$ mantal Bergnäs nr 1, $\frac{3}{32}$ mantal Bergnäs nr 1 Nya, $\frac{1}{8}$ mantal Forsbacka nr 1, $\frac{3}{8}$ mantal Gärtsbäck nr 1, $\frac{3}{32}$ mantal Häggås nr 1, $\frac{1}{8}$ mantal Hällnäs nr 1, Höliden nr 1, ett nybygge, $\frac{1}{16}$ mantal Karlslund nr 1, $\frac{3}{32}$ mantal Nabbnäs nr 1, $\frac{1}{4}$ mantal Risnäs nr 1, $\frac{3}{32}$ mantal Skansnäs nr 1, $\frac{1}{16}$ mantal Storsjö nr 1, $\frac{1}{8}$ mantal Svarttjärn nr 1 och $\frac{3}{16}$ mantal Vännäs nr 1.

Enligt hvad Konungens befallninghafvande i tid efter annan till kungl. kollegium aflättna skrivelser anmält, hafva af sagda fastigheter följande antingen i sin helhet eller till nedannämnda delar här efteråt angifna dagar blifvit under skatterätt upplättna, nämligen:

Genom skatteköp:

$\frac{3}{32}$ mantal af Risnäs nr 1 den 13 juli 1866,
 $\frac{3}{32}$ mantal af d:o samma dag,
 $\frac{1}{8}$ mantal af Gärtsbäck nr 1 samma dag;

Genom skatteomföring:

$\frac{1}{16}$ mantal af Gärtsbäck nr 1 den 18 juni 1909,
 $\frac{11}{128}$ mantal af Häggås nr 1 den 24 oktober 1895,
 $\frac{1}{16}$ mantal af Hällnäs nr 1 den 23 maj 1898,
 $\frac{1}{16}$ mantal Karlslund nr 1 den 5 november 1889,
 $\frac{3}{64}$ mantal af Nabbnäs nr 1 den 8 februari 1898,
 $\frac{1}{8}$ mantal af Skansnäs nr 1 den 14 november 1866,
 $\frac{1}{16}$ mantal Storsjö nr 1 den 4 april 1896 och
 $\frac{3}{32}$ mantal af Vännäs nr 1 den 14 november 1866.

Kungl. plakatet angående lappmarkernas bebyggande den 27 september 1673 innehåller, att de svenske eller finske uti Väster- och Österbotten boende, som kunde låta sig öfvertala att uppflytta till lappmarkerna och sig därstädes husligen nedsätta samt upptaga de boställen, som de funne bekväma och i hvilka de kunde blifva inrymda, skulle under femton ars tid njuta befrielse från alla skatter och utlagor, men efter förloppet af dessa frihetsår icke läggas för högre skatt än själfva lapparna, med hvilka de öfverallt borde göras lika.

I fråga om skattläggning af nybyggen i lappmarken stadgades sedermera genom kungl. brefvet den 8 juli 1695, § 4, och kungl. plakatet den 3 september samma år, att nybyggarna skulle skattläggas i proportion till de ägor, som de häfdade och nyttjade.

De uti 1673 års plakat utlofvade förmåner för dem, som uti lappmarken upptogo nybyggen eller gjorde odlingar, bekräftades sedermera genom kungl. resolutionen den 19 september 1720 och kungl. reglementet den 24 november 1749. Sistnämnda författning, det s. k. lappmarksreglementet, föreskrifver i § 5, att hvarje nybygge borde tilldelas frihetsår. dock ej flera än femton, därest icke synnerliga skäl därtill förekomme. Enligt § 6 af samma reglemente skulle nybyggen efter frihetsårens förlopp geometrice aftagas och skattläggas, icke just efter de gränser och ramar, som vid första utsyningen uppgifvits, utan till det mantal, som beskaffenheten af de ägor, hvilka åborna ville hafva och utan andras för fördelade kunde få under hemmanen, befunnos svara före.

I § 9 af lappfogdeinstruktionen den 5 augusti 1760 föreskrifves, att när frihetsåren för ett nybygge tilländalupit, borde detsamma vid tingsrätten uti kronofogdens närvaro provisionaliter skattläggas och skatten därefter uppbäras; och sedan hade fogden att därom meddela landskontoret kännedom, då landshöfdingen skulle beordra landtmätare att geometrice aftaga nybygget, hvarefter skattläggningen vid nästa ting komme att upprättas och examineras till landshöfdingens öfverseende och fastställande.

Berörda bestämmelse om provisionell skattläggning synes hafva blifvit så tillämpad, att kronofogden upprättat och till tingsrätten ingifvit förslag till sådan skattläggning, att tingsrätten därefter gjort detta förslag till föremål för granskning och yttrande samt att landshöfdingen slutligen pröfvat och afgjort ärendet.

Innan nu gällande afvittringsstadga för Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker utfärdades, kom af särskilda anledningar hvad i lappfogdeinstruktionen föreskrifves i fråga om ägornas geometriska aftagande och definitiva skattläggning att i lappmarken, med undantag möjligen af Luleå lappmark, verkställas allenast i ett fåtal fall, därvid 1780 års afvittringsstadga för Västerbottens län blifvit tillämpad.

Skattläggningsmetod för Västerbottens län utfärdades af Kungl. Maj:t den 23 augusti 1773. (Intagen i C. E. Enagrius, Samling af landtmäteriförfattningar, Stockholm 1808, del 1, sid. 88 o. f.). Häri meddelas till en början föreskrifter om hvad landtmätaren hade att iakttaga vid besiktning och refning af by, hemman, nybygge och lägenhet, som skulle skattläggas. I besiktningssinstrumentet skulle sålunda noga beskrivas alla ägorna i åker, äng, skogsmark med bete, fiskevatten, kvarnar och torp m. m.; och skulle tillika däri angifvas, hvori åbons eller nybyggarens förnämsta näringsfång bestode. — Till grund för själfva skattläggningen skulle läggas i främsta rummet den på visst sätt beräknade sädesafkastningen af åkerjorden och därefter den efter vissa normer uppskattade höafkastningen af

ängsmarken. Men därjämte skulle vid bestämmandet af grundräntan och således jämväl af mantalet tagas i beräkning skog, mulbete, fiskevatten samt mjöl- och sågkvarnar, som drefvos annorlunda än till husbehof, äfvensom tegel- och kalkbruk. — Åkerjorden skulle efter jordmåneus beskaffenhet och markens läge, men företrädesvis efter dess afkastning fördelas i fyra grader; och grundräntan bestämmas för tunnlandet: i första graden till en daler, i andra graden till 28 öre, i tredje graden till 24 öre och i fjärde graden till 16 öre, allt silfvermynt. Ängsmarken skulle i förhållande till beskaffenheten af det hö, som därå kunde skördas, fördelas i tre klasser; och grundräntan bestämmas för hvarje parm eller vinterlass hö: i första klassen till 8 öre, i andra klassen till 6 öre och i tredje klassen till 5 öre. — För fiskevatten till husbehof skulle räntan beräknas till $1\frac{1}{2}$ öre »för hvart tunnlands utsäde» eller, med andra ord, för hvarje $\frac{1}{3}$ mantal. För sådant fiskevatten, i hvilket fiske kunde bedrivas för afsalu, skulle räntan bestämmas till viss, allt efter afståndet till afsättningsorten växlande del af värdet af den fisk, som gemenligen kunde fångas. — Hemman eller lägenhet, som ägde 8 tunnlands utsäde och en höafkastning af 50 till 60 parmar eller vinterlass hö jämte mulbete, skog och fiskevatten till husbehof, skulle anses för ett helt mantal, motsvarande en grundränta af 20 daler. Därest för hemman eller lägenhet utsädet eller höafkastningen icke uppginge till fullt nämnda belopp, skulle fastigheten ändock anses för helt mantal, när grundräntan bestege sig till 20 daler, »och i proportion där-efter om räntan stiger högre eller mindre».

Ehuruväl sådant måhända torde hafva varit avsedt vid utfärdandet af nämnda skattläggningsmetod, kom densamma emellertid icke att vinna tillämpning inom lappmarken, utan fick på grund af förhållandenas egen natur sitt tillämplighetsområde begränsadt till kustlandet af Västerbottens län och, efter länets delning den 21 maj 1810, till samma läns och Norrbottens läns kustland. Anledningarna härtill torde uppenbarligen vara att söka däri, att i sagda metod företrädesvis tagits sikte på åkerns sädesafkastning såsom grund för räntans beräkning. Nybyggarna i lappmarken hafva emellertid, helt naturligt i följd af den nordliga belägenheten och klimatets hårdhet, icke kunnat grundas på jordbruk med sädesodling. Nybyggaren därstädes har hufvudsakligen varit hänvisad till boskapsskötsel, men därjämte måst skaffa sig bärning genom jakt och fiske. Särskildt fisket utgör i lappmarken en viktig näringsgren.

Någon vederbörligen fastställd metod för skattläggning inom lappmarken fanns icke förr än kungl. afvittringsstadgan den 13 december 1850 utkom. Denna stadga gällde dock endast Luleå lappmark i Norrbottens län. Vid provisionell skattläggning i lappmarken hafva emellertid vissa af praxis fastslagna grunder sedan lång tid tillbaka blifvit följda. På sätt anförts dels af kungl. kanslistyrelsen och kungl. kollegium i gemensamt underdånigt utlåtande den 12 juli 1826 i fråga om förslag till skattläggningsmetod för Åsele, Lycksele och Piteå lappmarker, dels ock af kungl. kollegium i underdånigt utlåtande den 26 maj 1862 angående sökt odlingsunderstöd åt en nybyggare i lappmarken, hafva berörda grunder varit, att de nybyggen i lappmarken, hvarå enligt tingsrättens undersökning kunde underhållas en häst och åtta kor förutom mindre kreatur, sattes till $\frac{1}{4}$ mantal, och att proportionaliter högre skattetal åsattes efter det större antal kreatur, som kunde födas å nybygget.

Genom kungl. bref den 30 september 1851 angående förfaringssätt i vissa fall vid skattläggning inom Västerbottens läns lappmark föreskrefs i fråga

om grunderna för skattläggning, att de grunder, som dittills varit följda för mantalets bestämmande å hemman därstädes, skulle fortfarande tills vidare och intill dess annorlunda kunde varda bestämdt lända till efter rättelse.

Hvad sålunda föreskrifvits ägde giltighet ända till dess kungl. förordningen angående skattlägningsmetod för Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker den 30 maj 1873 utfärdades.

Till närmare belysning af tillvägagångssättet vid provisionell skattläggning i lappmarken bifogas härhos afskrifter af skattlägningsutslag jämte vissa tillhörande handlingar angående Gautsträsk nr 1 Öfra, Svarttjärn nr 1, Skansnäs nr 1, Risnäs nr 1 och Giltjaur nr 1, hvilka afskrifter Konungens befällningshafvande i anledning af därom framställd anhållan öfversändt till arkivkontoret. Af utslagen angående Gautsträsk, Svarttjärn, Skansnäs och Risnäs inhämtas, att dessa nybyggen i enlighet med förberörda grunder skattlagts utan tagen hänsyn till fiske, oaktadt sådant, enligt hvad anmärkts i skattlägningsförslagen rörande Gautsträsk, Svarttjärn och Skansnäs, funnits att tillgå för sistnämnda tre nybyggen, och sannolikt väl äfven för Risnäs. Till grund för skattläggningen av Giltjaur har däremot äfven lagts fiske, hvilket ju innebär en afvikelse från de i lappmarken vanligen tillämpade reglerna.

Den omständigheten, att vid provisionell skattläggning i lappmarken man gemenligen underlät att taga hänsyn till fiske, som kunde vara att tillgå för ett nybygge, torde emellertid så mycket mindre böra anses innefatta ett fastslående däraf, att fiske icke lagligen tillkomme nybygget, som — på sätt ofvan framhållits — fisket alltjämt utgjort den ena af hufvudnäringarna för nybyggaren, i följd hvaraf fisket icke utan att äfventyra hans bärgning kunde beröfvas honom. Fisket betraktades uppenbarligen utan vidare såsom adpertinens till marken. Såsom arkivkontoret i det följande skall söka visa, är ett dylikt betraktelsesätt ingalunda främmande för den uppfattning, som ligger till grund för åtskilliga af Kungl. Maj:t fastställda skattlägningsmetoder.

För Uppland fastställdes skattlägningsmetod genom kungl. bref den 6 juni 1690.¹ Detta kungl. bref innehåller till en början redogörelse för det förfaringssätt, som intill nämnda tid tillämpats vid skattläggning i Uppland. Härvid angifves hvad som varit att iakttaga vid besiktning och refning af de hemman, som skulle skattläggas, och där nämnes, att enligt landshöfdingens order varit vid varje hemmans skattläggning »1:o noga att besigtiga Åker, Äng, Skogsmark, Fiske, Fiskewaten, Qvarn och Qvarnställen samt andra lägenheter, och dem annotera, 2:o Huruledes Husen och Gårdarne varit bebygde 3:o — — — 4:o — — —». I fråga om räntans bestämmande heter därefter, bland annat: »och sedan de, som förbemalet är, noga hafwa besiktigat, och refwat alle Hemmanets wilkor, til Hus, Jord och alle andra dess tillhörigheter, å land och watn, hwaraf Bonden någon nytta pröfwat kunna tillflyta, hafwa de merendels följt de Gamla Kronones Jorde-Böcker, deräst något Hemman som skulle Skattläggas, stått med ränta — — —». Eventuellt hade ledning hämtats af den ränta, som funnits åsatt annat i trakten beläget, lika beskaffadt hemman, efter det nämnden rådfrågats. Sedermera heter det i samma redogörelse: »Dock til at ändå obtinera större säkerhet om Nämndens utsagos wisshet, hafwa en del af Skattlägningsmännen Formerat sig jämte de förre föl-

Bil. 1—5.

¹ Enagrius, Samling af lantmäteriförfattningar. Stockholm 1816, del 2, sid. 49 o. f.

jande Reglor nemligen: när til et Hemman warit god Åker, god Äng til 6 Sommarlass, och der utöfwer til Tunneland, och andre lägenheter, som Skog och Fiske af fullkomlig godhet, då är et Tunneland wordet räknat för Tre Daler Silfvermynt och et Winterlass Hö för 1 Dal. S:mt, de andre lägenheter som en omistelig understöd, der under räknade — — —.»

Man finner häraf, att enligt den sålunda angifna metoden ränta icke beräknats för hvarje »lägenhet», utan att hemmanet i dess helhet med alla dess lägenheter af olika slag ansetts skattlagdt med beräkning af räntan per tunnland åker och per vinterlass hö. Den för hemmanet på detta sätt bestämda räntan omfattade således äfven fiske och öfriga lägenheter eller, med andra ord, dessa voro alla inbegripna i räntan.

Den föreskrift, som sedermera enligt ifrågavarande kungl. bref meddelades beträffande räntans beräkning, bestämde: »at man wid alla Skattläggningar i Upland noga och wäl skal considera hurudanne ägor och lägenheter til Hemmanen finnas, och dem uti wisse grader således fördela, at på de Hemman och lägenheter, der god Jord, fullkomlig Äng, ymnig Skog och godt Muhlbeta samt godt fiske äro, räknas Tunnelandet til 3 Dal. och et winterlass hö för 1 dal., Sex Sommarlass och derutöfwer på hwart Tunneland; men der Jordan är swagare och något af sådene commoditeter brister, lämpas Skattläggningen derefter och distingeras graderne å 2 och $\frac{1}{2}$, 2 och 1 och $1\frac{1}{2}$ Dal. som defecten i godheterne och appertinentierne är stor eller mindre til, dock så at starr hö räknas halfparten ringare». — Sedan man på detta sätt vid skattläggningen funnit räntesumman och denna stigit till 40 daler silfvermynt, skulle hemmanet vara ett mantal, eller vid mindre räntesumma en viss del af ett mantal, dock att i skärgården och i bergslagen ej 40 daler skulle vara fundament vid mantalsbestämmandet, utan kunde där hemman efter skattläggningsmännens bedömande sättas till helt mantal, ehuru de hade ringare ränta.

Även i fråga om den sålunda fastställda metoden gäller tydligen den ofvan gjorda anmärkningen, att ränta, som i öfverensstämmelse därmed bestämts för ett hemman, afsåg dettas alla lägenheter eller commoditeter, ofsädet, om dessa vid skattläggningen särskildt berörts eller ej.

För Östergötland fastställdes skattläggningsmetod den 13 och 14 november 1690.¹ Denna upptager i de tre första momenten föreskrifter om rening och ägobeskrifning samt i mom. 4 bestämmelser om ägornas »godheter», som förnämligast bestode i »Byggningstomter, Åker, Äng, Humblegårdar, Hagar, Skogar, Sjö, Strömmar och Qwarnar». Mom. 6 och 7 innehålla regler för själva räntebestämmandet. Enligt mom. 6 fastställdes det antal tunnor, som kunde påräknas af åker, och skattlades hvar tunna till »En Dal. S:mt för Kongl. Maj:t och Kronan». På liknande sätt skedde enligt mom. 7 en beräkning efter afkastningen af ängarna; och därefter heter det i slutet av samma moment: »hafwandes Bonden alla de öfrige Lägenheter och adpertinentier oberäknade: med mindre någon synnerlig och til afsalu tjenlig Skog eller Sågetimmer funnes, hvilket lemnas til Skattläggnings Männernes redelige omdöme. Så ock med Humblegårdarne vid de Hemman i Skogsbygden, som bestå af ringa åker, hwar (s) Sädeswäxt andre nyttigheter då måste förbättra.»

Häraf framgår således, att icke heller enligt denna metod fiske vid själva skattläggningen togs i beräkning, utan betraktades såsom en adpertinentens till själwa marken.

¹ Enagarius, förenämnda edition, del 2. sid. 74 o. f.

Enligt 1850 års afvittringsstadga för Luleå lappmark skulle vid skattläggning tagas i beräkning, förutom åker och äng, jämväl skog och mulbete ävensom fiske, när detta sistnämnda kunde utsträckas till afsalu eller utbytas emot andra förnödenheter. I motsats såväl härtill som till bestämmelserna i 1773 års skattläggningsmetod för Västerbottens län föreskrifves i 1873 års kungl. förordning angående skattläggningsmetod för Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, att grundräntan skulle bestämmas uteslutande efter inägornas uppskattade höafkastning. Förarbetena till sistnämnda kungl. förordning gifva emellertid icke i ringaste mån anledning till antagande, att man därmed afsett, att rätt till fiske skulle betagas innehafvare af nybygge, som komme att skattläggas enligt denna metod. — Då frågan om aflåtande till riksdagen af proposition i ämnet den 30 januari 1873 förevar till behandling i statsrådet, anförde därvid föredragande departementschefen, bland annat, följande: »Hvad angår förmånen fiske, synes den ej vara af beskaffenhet, att därå hädanefter mer än hittills i lappmarkerna bör grundas någon mantalsberäkning. Det lägre mantal, som enligt förslaget skulle uppkomma huvudsakligen i följd af de nyss nämnda förmånernas¹ uteslutande från beräkning vid skattläggningen, anser jag vara lämpadt efter ortens förhållanden.»

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt håller arkivkontoret för sin del före, att nu öfverklagade utslaget, såvidt därigenom rätt till fiske icke för all framtid tillerkänts vederbörande hemmansägare och åbor, icke är lagligen grundadt.

Den i § 7 punkt 2 af 1873 års afvittringsstadga förekommande bestämmelsen om afsättande för kronans räkning af vissa strömfall har sin tidigaste förebild i § 11 af 1920 års afvittringsstadga för Jämtland. Till grund för sistnämnda stadga ligga, bland annat, två af öfverdirektören vid general-landtmäterikontoret friherre E. af Wetterstedt upprättade underdånigt projekt, det ena af år 1808 och det andra af år 1818. Enligt förstnämnda projekts 9 § skulle *alla* strömfall inom kronohemmans och kronoafradslands områden förbehållas kronan. I förslaget nämnes icke, för hvilka särskilda ändamål strömfallen skulle bibehållas under kronan, utan det framhålles allenast att det »under tidens längd möjligen kunde hända, att de till långt angelägnare behof skulle kunna användas». I den förslaget tillhörande motivering anföres emellertid enstaka exempel härpå, jämte det förbehållets betydelse ur odlingssynpunkt utvecklas. Strömfall kunde behövas, heter det, »till mycket nyttigare anläggningar, såsom Bruks inrättningar, Canal-farter med flera».

Bil. 6.

Innan 1818 års projekt afgafs, väckte assessoren I. von Schantz vid 1815 års riksdag motion om åtgärder till förekommande af hinder genom upp-dämning för ägors odling och förbättring m. m. I anledning af denna motion beslöto rikets ständer i enlighet med hemställan af allmänna besvärsoch ekonomiutskottet, af hvilket Wetterstedt var ledamot, underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t. I denna skrivelse angifves till en början, att berörda motion afsåge tre särskilda ämnen, nämligen:

1:o huruvida vid nya kvarnars och vattenverks anläggning iakttagande af lagens stadganden i 20 kapitlet 4 § byggningsbalken kunde göra tillfyllest eller om fullständiga vattenafvägningar och vetenskapliga undersökningar tillika borde påbjudas;

¹ Se mulbete, skog och fiske.

2:o) om författningarna rörande strömningsningar och vattendragens öppenhållande borde förnyas och noggrannare än tilläventyrs dittills skett efterlefas; och

3:o) om i afseende å redan anlagda vattenverk afvägningar och nya rannsakningar skulle anses nödiga, samt huruvida vederbörande ägare till sådana verk, som åstadkomme skada för jordbruket, skulle kunna förpliktas att emot ersättning afstå dem.

Samtliga dessa frågor afsågo således åtgärder till jordbrukets skyddande mot vattenuppdämning. Beträffande första frågan tillstyrkte rikets ständer, att, innan tillstånd lämnades till anläggning af nya vattenverk, skulle verkställas en på vetenskapliga grunder fotad afvägning af vattendraget äfvensom undersökning af ofvan och nedom vattenverket belägna sjöar och strömmar.

I samband med sagda fråga föreslogo rikets ständer — icke direkt med föranledande af motionen utan efter därom vid motionens behandling inom utskottet väckt fråga — utfärdande af förordnande, att de inom kronohemmans och kronoafradslands områden belägna strömfall allenast tills vidare skulle få af åborna begagnas, men icke genom skatteköp afhändas kronan, hvilken vid dispositionsrätten däraf borde bibehållas, på det icke större anläggningar och en allmännyttiga nytta för riket i framtiden måtte hindras.

I anledning af berörda skrifvelse afgaf kungl. kollegium underdånigt utlåtande den 5 december 1817, där vid kungl. kollegium beträffande frågan om förbehåll för kronans räkning af strömfall afstyrkte bifall till rikets ständers hemställan därutinnan, under framhållande hurusom det icke skulle kunna förenas med redan åtgången skattläggning eller med den skattemannarätt, som åborna å de få då ännu osålde kronohemman efter författningarna ägde förvärfva, om något af hemmans tillhörigheter blefve vid skatteköpet därifrån undantaget.

Bil. 7.

Wetterstedt afgaf därefter sitt projekt af år 1818. Däri angifves i 10 § de »nyttigare ändamål», för hvilkas möjliga tillgodoseende i framtiden afståendet af strömfällen borde ske, vara »farleds öppnande, Sjöars uttappning, ofvanföre belägna Ägors befrielse från öfversvämningar, jämte mera». Och det är »sådana strömfall», d. v. s. de, hvilkas användande för dylikt ändamål kunde komma att erfordras, som skulle under kronan bibehållas. En bestämd begränsning är härigenom gjord i förhållande till det tidigare förslaget. Med aktgifvande därpå, att denna begränsning skett, sedan kungl. kollegium år 1817 afgifvit sitt förenämnda underdåniga utlåtande, samt att i det senare projektet vid exemplifieringen icke från motiven till 1808 års projekt upptagits jämväl »Bruksinrättningar», synes förklaringen till denna begränsning vara den, att Wetterstedt i anledning af kungl. kollegii anmärkningar funnit sig böra frångå sitt förslag, just i hvad det afsåg att bereda möjlighet för kronan att förfoga öfver strömfällen i och för vattenkraftens tillgodogörande för lukrativt ändamål.

Öfver Wetterstedts senare projekt afgaf kungl. kollegium underdånigt utlåtande den 24 mars 1819 tillika med förslag till instruktion för afvittningsrätten i Jämtland. Förslaget 8 §, som saknar närmare motivering, var af följande lydelse:

»Större Strömfall inom kronohemmans eller kronoafradslands områden, som genom strömningsningar kunna flottbara göras, böra vid afvittringen anmärkas: desse må väl af derintill belägne hemman tills vidare få begagnas, på sätt 20 Cap. Byggnings Balken föreskrifver, men som under tidens

längd möjligan kunde hända, att de till angelägnare behof skulle kunna användas, så böra sådana Strömfall icke genom skatteköp kronan afhändas utan förblifva under dess fria dispositionsrätt, i vilket afseende et utmål närmast derintill efter strömfallets och markens beskaffenhet bör af sättas.»

Jämföres nu stadgandet i § 11 af 1820 års afvittringsstadga med Wetterstedts förslag af år 1818, finner man i förevarande afseende en ganska nära öfverensstämmelse. Tydligt är, att förslaget legat till omedelbar grund för afvittringsstadgans bestämmeelse, men att det omarbetats för att stadgandets innebörd skulle komma till klarare uttryck. Bestämmelsen i 1818 års förslag, att strömfall visserligen kunde få tills vidare begagnas af intill boende åbor, men att de, på det »under tidens längd möjligen kan hända, att de till nyttigare ändamål, såsom Farleds öppnande, Sjöars uttappning, ofvanföre belägne Ågors befrielse från öfversvämningar, jemte mera, behöfva användas», icke borde genom skatteköp kronan afhändas, har i olika afseenden närmare bestämts. Så har det sväfvande uttrycket »till nyttigare ändamål» uteslutits och i samband därmed orden »jämte mera» förändrats till »jämte dylikt mera». Genom dessa förändringar, hvarmed uppenbarligen afsetts anvisa en restriktiv tillämpning af stadgandet, samt genom detsamma förändrade uppställning synes hvarje möjlighet vara betagen att tillämpa stadgandet å sådana strömfall, som kunde behöfva användas i annat syfte än till farleders öppnande, sjöars uttappning och ofvanför belägna ågors befrielse från öfversvämningar eller med dessa likartade ändamål. Det är dessutom att märka, att stadgandet begränsades att gälla endast större strömfall.

Stadgandet i § 11 af 1820 års afvittringsstadga intogs under § 10 i 1824 års afvittringsstadga med endast den förändring, att ordet »afradslands-områden» utbyttes mot orden »Boställens områden».

I 1873 års nu gällande afvittringsstadga för Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker har samma stadgande upptagits under § 7 punkt 2 med förändrad formulering. Den materiella innebörden af denna punkt är emellertid, i hvad rörer undantagande vid afvittring af större strömfall, alldeles densamma som i förenämnda stadganden. Förarbetena till 1873 års afvittringsstadga lämna icke i ringaste mån stöd för antagande, att man med den förändrade affattningen afsett att gifva detsamma en mera vidsträckt tillämpning än det hade enligt de två förberörda afvittringsstadgarna.

Genom öfverklagade utslaget har kronan förbehållits icke blott större och mindre strömfall i vissa vattendrag inom afvittringslaget utan äfven samma vattendrag i deras helhet med en sammanlagd areal af 11,741 hektar 53 ar. Konungens befallningshafvande har därvid icke angifvit, för hvilka ändamål vattendragen reserverats kronan.

På grund af hvad ofvan anförts beträffande stadgandet i § 7 punkt 2 af 1873 års afvittringsstadga, och då den rätt till fiske, som — på sätt visats — tillkommer hemmansägare eller åbo i lappmarken, jämväl torde omfatta rätt till de vattendrag, i hvilka fiske ickas i den mån dessa vattendrag icke jämlikt sagda stadgande må af kronan disponeras, lärer man icke kunna undgå att finna att Konungens befallningshafvandes förfarande i berörda afseenden icke är med lag öfverensstämmande; och torde fördenskull sagda utslag, såvitt detsamma rörer kronan förbehållna vattendrag, böra af Kungl. Maj:t upphävas samt målet härutinnan återförvisas till vederbö-

rande afvittringsförrättare för upprättande af förslag i fråga om de större strömfall inom afvittringslaget, som böra förbehållas kronan, med afgifvande därvid tillika af det eller de ändamål, för hvilka de skola användas.

Genom öfverklagade utslaget har Konungens befallningshavande därjämte fastställt upprättade förslag till kronan förbehållna utmål för strömfall om en areal af 93 hektar 39 ar. Med hänsyn till det nära sammanhang, hvori denna fråga står till frågan om undantagandet af strömfall, lärer vara nödigt, att utslaget äfven i denna del undanröjes samt att frågan om afsättande af utmål hänvisas till afvittringsförrättaren för behandling i samband med sagda fråga om strömfall, med förständigande tillika för afvittringsförrättaren att låta upprätta beskrifning öfver och å afvittringskartan utmärka de intill strömfallen belägna utmål, som finnas böra undantagas.

Arkivkontoret återställer härjämte Kungl. Maj:ts remiss i ärendet äfvensom följande handlingar, hvilka funnits fogade därvid, nämligen samtliga protokoll rörande afvittringen jämte tillhörande bilagor, af tillförordnade afvittringslandtmätaren A. Norlander upprättadt förslag med beskrifning i fråga om vattendrag, som borde förbehållas kronan, bestyrkt afskrift af öfverklagade utslaget samt af Konungens befallningshafvande och kungl. landtmäteristyrelsen afgifna underdåniga utlåtanden i anledning af besvären; hvarförutom bifogas dels till arkivkontoret inkommen afskrift af kungl. vattenfallsstyrelsens skrifvelse till herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet den 29 juli 1916 med bilaga dels ock en sammandragskarta öfver Sorsele afvittringslag, hvilken karta arkivkontoret bekommit från länets afvittringskontor.

Stockholm och kungl. kammarkollegii tredje arkivkontor den 24 november 1917.

Axel Körner.

Arskrift av avskrift av arskrift.

Bil. 1 till memorial nr 178.

N:o 796.

Landshöfdinge Embetets i Westerbottens Höfdingedöme Utslag angående den af Krono Fogden i Lappmarks Fögderiet B. O. Holmström vid Lycksele Härads Rätt den 18 Januarii innevarande år väckta fråga om bestämmande af skatt och ränta för det åtta mil från Sorsele kyrka belägna krono Nybygget Öfra Gautsträsk i Sorsele socken, till anläggning beviljad genom Läns-Styrelsens utslag den 15:de Februarii 1821, med tjugufem frihetsår, hvilka, sedan de, förmedelst Kongl. Maj:ts Nådiga Bref den 22 October 1842, blifvit förökade med ytterligare tio år med år 1855 tilländagått; Gifvet å Landskontoret i Umeå den 31 December 1858.

Alldenstund af Härads Rättens undersöknings protokoll inhemtas att å krono Nybygget Öfra Gautsträsk vinterfödas fem å sex hästar, aderton å tjugo kor samt fyratio å femtio får, men att å Nybygget, såsom beläget inom snöregionen icke finnes mera än circa ett Tunneland åker, förden skull pröfvar Landshöfdinge Embetet skäligt förklara det skall samma krono Nybygge från och med år 1856 och tilldess, i följd af afvittring och skattläggning, kan varda annorlunda förordnad, stå och svara för $\frac{1}{4}$ dels

mantal med en grundränta af en R:dr trettio två S:kr¹ specie efter deremot svarande två R:dr femtio öre R:mt.

Anvisning.

År och dag som ofvan

På Landshöfdinge Embetets vägnar:

P. LUNDMARK.

C. J. CYGNÆUS.

Sorsele socken.

N:o 59. Krono Nybygget Öfra Gautsträsk, beläget 8 mil i nordvest från Sorsele kyrka är till anläggning beviljad medelst utslag d. 15 Febr. 1821 och d. 21 April 1824 med 25 frihetsår, hvilka enligt Kongl. Brevet d. 22 Oct. 1842, förlängdes ytterligare med 10 år, och skulle stället således hafva bort ingå i skatt 1856. På detta nybygge äro 2:ne ganska välbyggda gårdar uppförde, men, som stället ligger inom snöregionens nedersta gräns, är något åkerbruk der icke att påräkna. Med mycken omkostnad har den driftige åboen derstädes, Nils Johansson i södra lutningen af en bergskläpp strax norr om gårdarna upparbetat circa 1 Tunmland åker, som måst begagnas till potatisland. Ångsmarken består till större delen af väl uppöjda hårdvallsegor, liggande strax invid bostaden på 2:ne näs, som bildas uti sjön Gautsträsket, der de ganska betydliga strömmarne Windels- och Tjul-årarne sammanträffa. Genom mycket arbete och idoghet har berörde Nils Johansson bragt det aflägsna fjellnybygget i ett skick, att derstädes vinterfödas 5 à 6 hästar, 18 à 20 kor och 40 à 50 får. Skogen är visserligen dvergaktig, men likväl någorlunda tillräcklig för husbehof och mulbetet samt fisket utmärkt godt. I anseende därtill att på detta ställe något lönande åkerbruk icke är att påräkna och att aflägsenheten gör till och med utförseln af tyngre varor kostsam och besvärlig, torde, ehuru stället är försvarligt hvad boskapskötseln beträffar, detsamma icke böra skattläggas högre, än till $\frac{1}{4}$ mtl. med en grundränta af 1 R:dr 32 S:kr Banco, hvilken efterräkningsvis torde böra till Kongl. Maj:t och Kronan ersättas från 1856 års början.

Rätt avskrifvet, betygar. Umeå i landskontoret den 14 november 1917.

Ex officio:

C. Rick. Lundberg.

Avskrift av avskrift av avskrift.

Nr 804.

Bil. 2 till memorial nr 178.

Landshöfdinge Embetets i Westerbottens Höfdingedöme utslag angående den af Krono Fogden i Lappmarks Fögderiet B. O. Holmström vid Lycksele Härads Rätt den 18 Januarii innevarande år väckta fråga om bestämmande af skatt och ränta för i Sorsele socken belägna krono Nybygget Svarttjern; till anläggning beviljad genom Läns Styrelsens utslag den 30

Augusti 1833, med år 1853 tilländagått; Givet å Landskontoret i Umeå den 31 December 1858.

Alldenstund af Härads Rättens Undersökningsprotokoll inhemtas att å krono Nybygget Svarttjern utsås tvänne Tunnor korn och lika mycket potatis samt vinterfödas tvänne hästar, nio kor och trettio får, fördenskull pröfvar Landshövdinge Embetet skäligen förklara det skall samma krono Nybygge från och med år 1854 och tilldes, i följd af afvittring och skattläggning kan varda annorlunda förordnad, stå och svara för $\frac{1}{8}$ mantal med en grundränta af 40 S:kr specie eller deremot svarande en R:dr tjugufem öre R:mt. *Anvisning.*

År och dag som ofvan

På Landshövdinge Embetets vägnar:

P. LUNDMARK.

C. J. CYGNAEUS.

Utdrag af Domboken, hällen å lagtima Ting med Lycksele Tingslag den 18:de Januarii 1858.

S. D. Af Herr Kronofogden B. O. Holmström inlemnades till Härads Rätten för behörig granskning ett så lydande:

»Skattlägningsförslag, upprättadt vid Krono Fogde Kontoret i Lycksele den 28, 29 och 30 December 1857.

så får jag härmed ödmjukast till skattläggning föreslå

Inom Sorsele socken.

N:o 67. Krono Nybygget Svarttjern, beläget i nord-nordvest från Sorsele kyrka vid Stora Vindelsjöns norra sida, är anlagdt medelst utslag d. 30 Augusti 1833 med 20 frihetsår, och hade bort ingå i skatt 1854. Å detta nybygge finnes försvarlig åbyggnad, god och frostfri åkermark, hvarå är odlad åker för ett utsäde av 2 Tunnor korn och lika mycket potatis med 5:te kornets äring. Ängesmarken är någorlunda tillräcklig och ej särdeles aflägsen från bostaden, men ett mycket tvärt berg strax intill gården försvårar hemforslingen af fodret. På stället vinterfödas 2:ne hästar, 9 kor och 30 får. Skogen är något medtagen af skogselden, mulbetet och fisket godt. Således jämförelsevis med andra hemman i denna aflägsna fjelltrakt får jag ödmjukast projectera, att detta Nybygge provisionellt uppföres i skatt för $\frac{1}{8}$ mantal med en grundränta af 40 S:kr Banco, hvilken åboen torde åläggas till Kongl. Maj:t och Kronan efterräkningsvis betala från 1854 års början.

Krono Fogde Kontoret i Lycksele den 30 December 1857. B. O. Holmström.

Rätt avskrifvet, betygar. Umeå i Landskontoret den 14 november 1917

Ex officio:

C. Rick. Lundberg.

Avskrift av avskrift av avskrift.

Bil. 3 till memorial nr 178.

Nr 798.

Landshöfdinge Embetets i Westerbottens Höfdingedöme utslag angående den af Krono Fogden i Lappmarks Fögderiet B. O. Holmström vid Lycksele Härads Rätt den 18 Januarii innevarande år väckta fråga om bestämmande af skatt och ränta å det tre och en half mil ifrån Sorsele kyrka belägna krono Nybygget Skansnäs i berörde socken, till anläggning beviljad medelst Läns-Styrelsens utslag den 25 April 1825 med tjugu frihetsår, hvilka, sedan de genom Kongl. Maj:ts Nådiga Bref den 15:e Julii 1845 blifvit förökade med ytterligare tio år, med år 1854 tilländagått; Gifvet å Landskontoret i Umeå den 31:a December 1858.

Alldenstund af Härads Rättens undersöknings protokoll inhemtas att å krono Nybygget Skansnäs utsås tvänne Tunnor korn och lika mycket potatis samt vinterfödas tvänne hästar, åtta kor och tjugu får, fördenskull pröfvar Landshöfdinge Embetet skäligt förklara det skall berörde Nybygge, ifrån och med år 1855 och tilldess i följd af afvittring och skattläggning kan varda annorlunda förordnadt, stå och svara för $\frac{1}{8}$ mantal med en grundränta af fyratio S:kr specie eller deremot svarande en R:dr tjugufem öre R:mt. *Anvisning.*

År och dag som ofvan

På Landshöfdinge Embetets vägnar:

P. LUNDMARK.

C. J. CYGNÆUS.

Utdrag af domboken, hållen å lagtima Ting med Lycksele Tingslag den 18:de Januarii 1858.

S. D. Af Herr Krono Fogden B. O. Holmström inlemnades till Härads Rätten för behörig granskning ett så lydande:

»Skattlägningsförslag, upprättat vid Krono Fogde Kontoret i Lycksele den 28, 29 och 30 December 1857.

så får jag härmed ödmjukast till skattläggning föreslå

Inom Sorselse socken.

Nr 61. Krono Nybygget Skansnäs, beläget $3 \frac{1}{2}$ mil i nordvest från Sorsele kyrka vid stora Vindelsjöns södra strand, är till anläggning beviljad medelst Läns Styrelsens utslag den 25 April 1855 med 20 frihetsår, som enligt Kongl. Brevet d. 11 December 1845 förlängdes med ytterligare 10 år och skulle stället derföre ingått i skatt år 1855. På detta Nybygge finnes någorlunda försvarlig åbyggnad och är af mycket stenbunden och frostfri mark odlad åker för ett utsäde 2 Tunnor korn och lika mycket potatis, gifvande förra sädessorten 5:e och den sednare 6:e kornets åring. Kreatur, som å stället vinterfödas äro 2:ne hästar, 8 kor och 20 får, ehuru ängesmarken är mycket aflägsen och av sämre beskaffenhet. Skog och mulbete finnes för husbehof och fisket är mycket godt. Jag får således ödmjukast föreslå, att detta avlägsna fjellnybygge uppföres i skatt provisionellt med

$\frac{1}{8}$ mantal med en grundränta af 40 S:kr Banco, som, i fall mitt förslag gillas, åboen torde åläggas att efterräkningsvis till Kongl. Maj:t och Kronan erlagga från 1855 års början.

Kronofogde Kontoret i Lycksele den 30 December 1857.

B. O. Holmström.

N:o 526. Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Wästerbottens Höfdingedöme Utslag, angående den skatt och ränta, som bör påföras det efter Utslag af den 25 April 1825 till anläggning beviljade Krono Nybygget Skansnäs i Sorsele socken; Hvarom undersökning blifvit förrättad den 17 Januarii innevarande år; Gifvit å Landskontoret i Umeå den 8 Julii 1845.

Alldenstund af Lycksele Härad's Rätts undersöknings protokoll inhämtas, att å ifrågavarande Krono Nybygge utsås $1\frac{1}{2}$ tunna korn jämte något potatis och vinterfödas 2:ne hästar, sju kor och 15 får, samt att derunder lyder för vanligt husbehovsfiske, skog till husbehov och sämre mulbete; Fördenskull pröfvar Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skäligen förklara, att berörda Krono Nybygge skall från frihetsårens utgång, stå och svara för Ett Åttendedels ($\frac{1}{8}$) mantal med en grund Ränta af 40 skillingar banco.

Anvisning på En månad.

År och dag som ofvan

G. MONTGOMERY.

P. Lundmark.

Rätt avskrivet, betygar. Umeå i landskontoret den 14 november 1917.

Ex officio:

C. Rick. Lundberg.

Avskrift av avskrift av avskrift.

Bil. 4 till memorial nr 178.

Utslag i anledning af den skattläggnings undersökning, som vid Lycksele Loflige Tings Rätt förevarit den 14 Januarii 1815, öfver krono Nybygget Risnäs eller som det uti Jordeboken kallas Gjersbäck och nu innehafves af åboen Johan Johansson; Gifvit å Landskontoret i Umeå den 26 September 1816.

Af den uppgift, som vid Tings Rätten blifvit gjord och de förmoner som skulle lyda under Gjersbäck krono Nybygge, inhämtas, att utsädet skulle bestå af En och half Tunna, samt utfordring finnas för en häst och 4 å 5 kor utom någre små-kreatur, på hvilken grund Tings Rätten föreslagit den blifvande skatten till $\frac{8}{16}$ mantal, med årlig ränta 1 R:dr 12 S:kr; Men som af en hos mig denne dag företedd och pröfvad beskrifning öfver hemmanets ägor, är upplyst, att den uptagna åkern består af Ett Tunneland $26\frac{1}{3}$ Kappl. som ännu vidare kan af odlingsmarken utvidgas med Ett och ett halft Tunneland, dock i ändamål, att af gamla jorden skal kunna till Linda läggas, motsvarande vidd; och att när någon å nyo insynt odlingsmark till

äng, såväl som af gamla insyningen blifver upröjd och i fullkomligt stånd försatt, en höbergning af Sextio En skrindor kan påräknas; Fördenskull och som jag uti serskildt utslag af denna dag, ålagdt åboen att inom fem år fullborda den bristande odlingen, pröfvar jag skäligt fastställa hemmanet till Ett fjerdedels Mantal med deraf utgående grundränta, En R:dr 32 S:kr Specie; Dock så, att Hemmanet intill 1821 års slut må få stå för $\frac{3}{16}$ mantal, intill dess den bristande odlingen blifvit fullgjord, på sätt dömt är, men från 1822 års ingång, skal full ränta efter $\frac{1}{4}$ mantal erläggas. Anvisning.

År och dag som ovan

G. EDELSTAM.

G. E. Vinblad von Walter.

Rätt avskrivet, betygar. Umeå i landskontoret den 15 november 1917.

Ex officio:

C. Rick. Lundberg.

Avskrift av avskrift av avskrift.

Bil. 5 till memorial nr 178.

Nr 21.

Landshöfdinge Embetets i Westerbottens Län Utslag, i anledning af den undersökning, som Lycksele Härads Rätt hållit den 21 Januarii nästlidet år, till bestämmande af den skatt och ränta, som bör utgå af Krono Nybygget Giltjaur i Sorsele Församling och Lycksele Lappmark, hvilket enligt Konungens Befallningshafvandes Utslag den 21 April 1809 och ett af år 1815, år 1828 ingått i skatt och ränta: Gifvit å Landscontoret i Umeå den 13 Januarii 1829.

Alldenstund af Härads Rättens undersöknings protokoll inhämtas, att vid en Giltjaur Krono Nybygge lyder Åker till $\frac{3}{4}$ tunnor kornutsäde i stenbunden mager örjord, svaga myrslogar som gifva vinterfoder åt en häst, sju kor och några får, godt sommarbete, svag skog, någorlunda godt fiske samt Qvarnlägenhet; Fördenskull och i likstämighet med Härads Rättens förslag, pröfvar Landshöfdinge Embetet skäligt härmed förklara, att ifrågavarande krono Nybygge skall ifrån frihetsårens utgång och till dess annorlunda förordnad varder, stå och svara för Ett Åttendedels mantal med en Grund Ränta af Fyratio skillingar Specie. *Anvisning på En månad eller trettio dagar.*

År och dag som ofvan

Under Herr Landshöfdingen, Commendören och Riddaren, Wälborne G. L. af Schmidts frånvaro vid Riksdagen.

På Landshöfdinge Embetets vägnar:

M. W. CYGNÆUS.

P. LUNDMARK.

Rätt avskrivet, betygar. Umeå i landskontoret den 15 november 1917.

Ex officio:

C. Rick. Lundberg.

Avskrift av transunt.

Bil. 6 till memorial nr 178.

Underdånigt Project.

Kongl. Maj:ts Nådiga Stadga angående Afvittrings-Verket i Jemtland och hvad dervid kommer att iakttagas.

Sedan Kongl. Maj:t af inkomne underdåniga berättelser inhämtadt huru obetydligt Jemtland tilltagit i upodling och folkökning under de 22 år afvittringarne därstädes varit instäldte, emot hvad under samma tid blifvit vunnit i de Landsorter, hvaräst berörde förrättningar haft oafbruten fortgång, har Kongl. Maj:t i nåder pröfvadt, ej mindre med det allmännas förmån än Jemtlands Allmoges egit sannskyldiga bästa instämmande, att låta afvittringarne därstädes återtagas och till sådan verkställighet befordras, att hvar och en hemmansägare må sin afskilda ägorymd ärhålla, å hvilken han, utan hinder af sina grannar, kan nedlägga all den odling och förbättring hans omtanke, flit och arbetsamhet kunna åstadkomma, och i detta viktiga ämne på efterföljande sätt nådigt förordnadt. — — — —

§ 9.

Strömfall inom Kronohemmans eller Kronoafradslands områden må väl af Åboerne tills vidare emot någon skälig årlig arrende afgift få begagnas på sätt Lagen i 20 Cap. Byggninga Balken föreskriver; men som under tidens längd möjligen kunde hända, att de till långt angelägnare behof skulle kunna användas; så böra sådane Strömfall icke genom skatteköp Kronan afhändas, utan Hon vid dispositionsrätten däraf alltid bibehållas; och i sådant afseende ett utmål närmast intill af ett, 2 å 3 Tunland därtill afsättas och bibehållas, alt efter Strömfallets och den intill stötande markens beskaffenhet.

Upplysningar vid Projectet till afvittring för Jemtland.

Att i 9 § Strömfall blifvit Kronan förbehållne, har skett i den afsigt att icke i förtid och för alltid bortgifva Lägenheter, som i framtiden då Landet kan hinna väl upodlas och befolkas, till mycket nyttigare anläggningar, såsom Bruks inrättningar, Canalfarter med flera, kunde behövas. För öfrigt kan en Dambyggnad, som upføres uti en ström, där Landet hela sträckningen ofvanföre är oupodladt, då icke anses göra någon olägenhet, men likväl med tiden då upodlingarne tilltaga och närmas Dambyggnaden, förorsaka mycken skada genom updämning. Är den då Kronan tillhörig, så kan den minskas eller aldeles borttagas alt efter som ett större ändamål kan fordra, och förra Innehafvare skälig ersättning för sine byggnader tilläggas. — Den som uppmärksam genomreser Landet, finner huru på många ställen, obetydliga Qvarnanläggningar, hindra vidsträckta markers utdikning och upodling, såsom vid Mosjön, en mil söder om Örebro stad. Där håller Attersta Qvarndam inemot 1 000 Tunland god mark, så vattensjuk, att den är och förblifver onyttig och ofrugtbar, så länge denna Qvarnbyggnad existerar, och sådant är äfven förhållandet på mångfaldigt andra ställen i Riket.

Uti 15 § är föreskrifvet — — — —

Rätteligen transumeradt, betygar

Ex officio:
Axel Körner.